

247423

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

ผลกระทบของฝายกักเก็บน้ำที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
ของหมู่บ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน
ECONOMIC, SOCIAL AND ENVIRONMENTAL IMPACTS OF CHECK DAMS :
A CASE STUDY OF DONCHAI VILLAGE, PUA DISTRICT, NAN

โดย

ปรีชา จุฬการณ

รายงานผลการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยสุรวิทยานันท์

2554

247423

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง

ผลกระทบของฝายกักเก็บน้ำที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
ของหมู่บ้านดอนไชย อำเภอปัว จังหวัดน่าน

Economic, Social and Environmental Impacts of Check Dams:

A Case Study of Donchai Village, Pua District, Nan

โดย

ปรีชา วุฒิการณ

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2554

กิตติกรรมประกาศ

กระแสน้ำที่รูกล้าบ้านเมืองลุ่มเจ้าพระยา แล้วถาโถมเข้าสู่กรุงเทพมหานครใน เดือนตุลาคม 2554 นั้น ส่วนหนึ่งไหลล่องมาจากลำห้วย 5 สายในเขตป่าชุมชนศิลาแลง บางส่วนนั้นถูกกัก และยับยั้งเอาไว้แล้ว ด้วยฝาย 98 ฝายของ “กลุ่ม มทบ. รัชปาดันน้ำ” อาจเป็นปริมาณน้ำเพียง 98 ลูกบาศก์เมตร จากจำนวน กว่า 20,000 ล้านลูกบาศก์เมตร น้อยเหมือนเศษธุลี แต่ฝายเล็กๆ ก็ได้ยืนหยัดทำหน้าที่ของมันแล้วโดย สมบูรณ์ คงมีฝายจำนวนมากที่พังทลายเพราะทานแรงปะทะไม่ได้ แต่มันก็สู้สุดฤทธิ์ก่อนที่จะย่อยยับลงไป กับสายน้ำ

เมื่อฟ้าหมดฝนแล้ว “กลุ่ม มทบ. รัชปาดันน้ำ” กับปวงชนชาวบ้านดอนไชย ผู้ห่างไกลโอกาส วิชา และความศิวิไลซ์ของมหานคร ก็เริ่มสร้าง “ฝาย” ขึ้นมาใหม่ด้วยความพยายามและพากเพียร บน ความเชื่อมั่น และจงรักภักดีต่อพระราชดำรัสของพระเจ้าแผ่นดิน

วันหนึ่ง.... วันหนึ่งที่เขาสามารถสร้าง “ฝาย” ได้มากกว่านี้ ชาว กทม. อาจจะทุกข์ระทมน้อยกว่านี้ ขอเพียงท่านเข้าใจว่า “คนทำฝาย” นั้น นอกจากเขาจะทำเพื่อป่า เพื่อสิ่งแวดล้อมแล้ว..... เขาทำเพื่อท่านด้วย

จะไม่มีใครได้รับรู้ถึงความปรารถนาในใจของ “คนทำฝาย” การสร้างฝาย และผลกระทบของฝายเลย หากปราศจากผู้ที่สนับสนุนให้การศึกษาวิจัยนี้สำเร็จ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ คือผู้อำนวยความสะดวกทุกอย่างรวมถึงการให้ทุนในการวิจัย นอกจากนั้นยังมีบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือและเอื้ออารีใน ลักษณะต่าง ๆ แต่ไม่ประสงค์ให้ออกนามอีกหลายท่าน ที่ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ โดยไม่ออกนามตาม เจตนารมณ์ของท่านเหล่านั้น ด้วยสำนึกในพระคุณอย่างแท้จริง

ปรีชา วุฒิกุล

ตุลาคม 2554

ชื่อโครงการวิจัย

ผลกระทบของฝายกักเก็บน้ำที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
ของหมู่บ้านดอนไชย อำเภอบัว จังหวัดน่าน

ชื่อผู้วิจัย

อาจารย์ปรีชา วุฒิการณ

เดือนและปีที่ทำวิจัยเสร็จ

ตุลาคม 2554

บทคัดย่อ

247423

งานวิจัยนี้เป็นกรณีศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของฝายกักน้ำในหมู่บ้านชนบทในจังหวัดน่าน เป็นการศึกษาโครงการระยะยาว 3 ปี ที่มีการก่อสร้างฝายกักน้ำจำนวน 98 ฝายในป่าชุมชนของหมู่บ้านดอนไชย อำเภอบัว จังหวัดน่าน โครงการนี้เกิดขึ้นจากความต้องการของชาวบ้านที่จะเก็บน้ำที่มีมากและไหลรุนแรงในฤดูฝนเพื่อไว้ใช้ในฤดูแล้ง และได้รับแรงบันดาลใจจากหลักการเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเป็นความร่วมมือช่วยกันระหว่างชาวบ้าน และ “กลุ่ม มทบ. รักษาป่าต้นน้ำ”

การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำโดยใช้แบบสอบถามจากทุกครัวเรือนในหมู่บ้านและสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้นำชุมชนในช่วงเวลาตั้งแต่มกราคม – พฤษภาคม 2554 ซึ่งผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นความคิดเห็นและความเชื่อถึงประโยชน์อย่างสูงของฝาย ในด้านเศรษฐกิจ ฝายทำให้ชาวบ้านมีโอกาสดำรงชีวิตได้อย่างประหยัดและพอเพียงมากกว่าเดิม ในด้านสังคม ความรู้สึกเป็นเจ้าของฝายร่วมกันทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันขึ้นในชุมชน ในด้านสิ่งแวดล้อม ฝายทำให้ป่าชุมชนของหมู่บ้านอุดมสมบูรณ์ขึ้น

ความรู้ที่ได้ในการศึกษาครั้งนี้นำไปสู่ข้อเสนออย่างจริงจังให้ผนวกการสร้างฝายกักน้ำเข้าไว้เป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการต้นน้ำในทุกภาคของประเทศไทย ยังมีจำนวนฝายกักน้ำบริเวณต้นน้ำมากเท่าไร ก็เกิดประโยชน์มากขึ้นเท่านั้นกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในช่วงกลางน้ำและปลายน้ำ และการป้องกันวิกฤติน้ำท่วมเช่นที่เกิดในปี 2554

Project Title Economic, Social and Environmental Impacts of Check Dams:
A Case Study of Donchai Village, Pua District, Nan

Name of the Investigator Mr. Preecha Woodtikarn

Completion October 2011

Abstract

247423

This is a case study of the economic, social and environmental impacts of check dams in a rural village in Nan, Thailand. The study is longitudinal in nature, lasting for three years with 98 check dams constructed in the community forest of the Donchai Village, Pua District, Nan Province. The project was motivated by the villagers' need to preserve water, abundant and violent in the rainy season, for use in the dry season and inspired by His Majesty the King's principle of sufficient economy. The project was jointly conducted as a social and environmental preservation activity of the villagers and the "DPU Watershed Forest Reservation Club".

Data are collected from all the households in the Donchai village during the period of January – May 2011, which demonstrate beneficial impacts of the dams. Economically, the dams have given the villagers an opportunity for a more economical and sufficient livelihood. Socially, a sense of co-ownership of the dams have led to a closer tie within the community. Environmentally, the dams have contributed to a more fertile community forest.

With the knowledge gained in this project, it is strongly recommended that check dams be an integral part in the watershed management in all parts of Thailand. The more check dams there are in the upstream areas, the more benefit there is for the water resource management of the mid-stream and the down-stream areas and the flood crisis such as the one in 2011 can be prevented.

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
1.1) ปัญหา ที่มาของงานวิจัย	1-3
1.2) วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	4
1.3) สมมติฐาน	4
1.4) ขอบเขตของงานวิจัย	5
1.5) กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
1.6) นิยามศัพท์	6
1.7) ประโยชน์ของงานวิจัย	8
1.8) ลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติของหมู่บ้านดอนไชย	9-14
บทที่ 2 การสร้างฝายกักเก็บน้ำและชะลอความชุ่มชื้น	
2.1) ขั้นตอนการสร้าง	15-19
2.2) วิธีการสร้างฝายชนิดต่าง ๆ	20
2.2.1 ฝายคอนกรีตเสริมเหล็ก	20
2.2.2 ฝายหินก่อปูน	21
2.2.3 ฝายตะแกรง	22
2.2.4 ฝายกระสอบทราย	23
2.2.5 ฝายหินทิ้ง	24
2.3) ชนิดและจำนวนฝายที่จะต้องสร้างและค่าใช้จ่ายในการสร้างฝาย	25-27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	28
3.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	28
3.3) วิธีการสร้างเครื่องมือ	29
3.4) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	29
3.5) วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	30

บทที่ 4 ผลการวิจัย

4.1) ลักษณะของชาวบ้านและผู้เข้าร่วมโครงการ	31-33
4.2) ความคิดเห็นของชาวบ้านและผู้เข้าร่วมโครงการที่มีต่อผลกระทบ ของฝายกักเก็บน้ำ	34-39

บทที่ 5 สรุปอภิปรายผลและเสนอแนะ

5.1) สรุป	40
5.1.1) ผลกระทบของฝายกักเก็บน้ำ	41
- ผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจ	41-44
- ผลกระทบที่มีต่อสังคม	44
- ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม	44
5.1.2) การบันทึกรูปแบบการทำงานที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม	45
5.1.3) การรายงานผลให้ผู้สนับสนุนกิจกรรมรับทราบ	45
5.2) อภิปรายผล	45-48
5.3) ข้อเสนอแนะ	48-51

บรรณานุกรม

ภาคผนวก